

Сальдо В.В.

ВСТУП УКРАЇНИ ДО СОТ: МОЖЛИВИ НАСЛІДКИ Й ЗАГРОЗИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Вступ. Оскільки вступ України до СОТ залишається стратегічним напрямком зовнішньої політики нашої держави, важливо в цій сфері приймати раціональні рішення, ретельно аналізуючи і прогнозуючи можливі зміни, які можуть відбутися у бізнес-середовищі України у зв'язку з інтеграцією до Світової організації торгівлі. Це ж зумовлює необхідність політично відповідального й професійного підходу до аналізу сучасного становища української економіки та комплексної оцінки її відповідності стандартам СОТ. Адже, як свідчить попередній досвід вступу країн з перехідною економікою (до яких відноситься й Україна), від вступу до СОТ можна отримати суттєві переваги внаслідок доступу на глобальні ринки за умови конкурентоспроможності вітчизняної економіки та спроможності національної влади відстояти власні позиції в нелегких і часто доволі тривалих переговорах з Робочою групою; або отримати можливість вступу без зайвих очікувань, здавши власні позиції у переговорах і фактично втративши національну промисловість і стабільність в країні, – приклад Молдови, в якій імпорتنі тарифи після вступу знижено вдвічі за умови майже неконкурентоспроможної національної промисловості, та Киргизії, де протягом першого року членства в СОТ збанкрутувало близько 70% національної харчової промисловості.

Виклад основного матеріалу. Сформулюймо тезово найбільш поширені й декларовані сьогодні переваги від вступу України до СОТ та спробуймо дати їхню оцінку:

Теза 1: Вітчизняні споживачі повинні виграти від вступу України до СОТ внаслідок більш ефективної конкуренції на ринку асортименту та якості товарів і послуг, зменшення їхньої ціни. При цьому, прогнозується, що зниження цін стосуватиметься не лише готових імпортних товарів і послуг, а й вітчизняних, у виробництві яких використовуються імпортні компоненти. Водночас, відбудуться відповідні зміни в обсягах і структурі споживання, яке наблизатиметься до стандартів розвинених країн. Підвищення платоспроможного попиту позитивно позначатиметься на зростанні виробництва, свідчитиме про поліпшення соціально-економічного становища населення.

Оцінка: На жаль, неможна цілковито погоджуватися з подібною тезою. Платоспроможний попит багато в чому залежить від доходів населення, і в разі закриття або зупинки низки неконкурентоспроможних підприємств не можна виключити варіант несприятливого розвитку подій, коли в результаті побудови більш відкритої (згідно з вимогами СОТ) економіки, працівники окремих підприємств, а можливо, навіть і деяких галузей втратять свої доходи, унаслідок чого платоспроможний попит не підвищиться, а, навпаки, зменшиться.

Теза 2: Для виробників потенційні вигоди будуть пов'язані з отриманням полегшеного доступу до світових ринків товарів, послуг, капіталів, міжнародно визнаних прав для захисту національних економічних інтересів на цих ринках. Відбудеться зниження комерційних ризиків – внаслідок встановлення більш стабільного режиму торгівлі, а також зменшення транспортних витрат – внаслідок гарантування свободи транзиту товарів територією країн-членів СОТ. Усе це загалом сприятиме зниженню рівня собівартості української продукції, і, відповідно, певному підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств. **Оцінка:** В зв'язку з цим викликає занепокоєння низька конкурентоспроможність вітчизняної економіки, а також незначні, порівняно зі світовими транснаціональними корпораціями, фінансові можливості вітчизняних підприємств. До того ж, за умов розвитку несприятливих обставин на світових ринках, комерційні ризики в середовищі відкритої економіки можуть зрости.

Поширені точки зору щодо можливих позитивних ефектів від вступу України до СОТ загалом можна звести до наступних тез:

- в результаті вступу України до СОТ покращаться умови зовнішньої торгівлі в орієнтованих на експорт галузях економіки, які можуть виграти внаслідок зменшення втрат від дискримінаційних заходів, зокрема, завдяки недискримінаційному ставленню в рамках антидемпінгових розслідувань;
- з'являться нові можливості для відстоювання національних інтересів завдяки застосуванню багатосторонніх механізмів справедливого вирішення торговельних спорів, що діють у рамках СОТ;
- Україна отримує можливість більш ефективного застосування комплексу обґрунтованих заходів щодо захисту внутрішнього ринку та окремих галузей економіки відповідно до угод СОТ (збереження рівноваги платіжного балансу; захисні заходи, антидемпінгові та компенсаційні заходи тощо);
- в результаті приєднання до СОТ можуть виявитися й деякі опосередковані позитивні ефекти, зокрема, впровадження цивілізованих умов конкуренції та прозорого правового середовища стимулюватиме загальне прискорення структурних реформ і створить стимули для підвищення конкурентоспроможності та для розвитку й впровадження інновацій. Цьому також сприятиме приведення національного законодавства у відповідність до норм і правил СОТ. Підвищення прозорості державної політики в зовнішній торгівлі сприятиме звільненню торгівлі від адміністративного тиску.

Оцінка: Разом з тим, практичний досвід багатьох країн світу, які нині є членами СОТ, особливо країн, що розвиваються, свідчить про те, що більшість потенційно можливих позитивних наслідків для країни, її виробників реалізується не автоматично, а в результаті збалансованої й професійної політики, яка створює потенціал для використання таких можливостей. В зв'язку з цим варто зазначити, що членство в СОТ не завжди забезпечує позитивний результат. Так, наприклад, Киргизія вже стала членом цієї організації, проте її експорт продовжує падати, зменшується ВВП, а обсяги прямих іноземних інвестицій скоротилися майже в чотири рази. Помітних позитивних зрушень немає і в Молдові. Натомість Китай, який не був членом СОТ

до 2002 року, отримував величезні обсяги іноземних інвестицій і мав високі показники економічного зростання.

Приєднання України до СОТ означатиме радикальний поворот від практики довільного встановлення й застосування державою правил економічної поведінки до поступового впровадження правил, визнаних на бага тосторонній міжнародній основі. Цей крок може стати вирішальним у процесі становлення цивілізованого ринкового господарства в нашій країні, здійснення більш радикальних адміністративної й структурної реформ, прискорення інтеграції України у світові та європейські економічні й політичні структури. Водночас варто зазначити, що вигоди від вступу країни до СОТ визначаються, врешті-решт, відносною конкурентоспроможністю вироблених товарів і послуг, яка, як відомо, характеризується в Україні порівняно невисоким рівнем. Зниження торгових бар'єрів стимулює зростання зовнішньоторговельного обороту як у частині експорту, так і імпорту. Тобто можна зазначити, що якщо сумарне зростання експорту внаслідок вступу до СОТ виявиться більшим, ніж сумарне зростання імпорту – можна попередньо прогнозувати можливий вигравш від вступу до цієї організації.

Для України з її теперішньою структурою експорту й імпорту можливі вигоди від зниження торгових бар'єрів мають гіпотетичний характер. Малоімовірним є як і наші шанси суттєво збільшити експорт низькотехнологічної продукції, так і отримати масштабний вихід на ринки високотехнологічної й наукомісткої продукції або послуг в найближчі роки. Винятком у цьому є, мабуть, тільки українська металургія, що страждає від антидемпінгових санкцій, але і в цій галузі навряд чи вирішаться головні проблеми зі вступом України до СОТ, оскільки, як свідчить досвід політики США, членство в СОТ не гарантує жодну країну від введення обмежень з боку імпортера. Загалом під час переговорів про вступ до СОТ важко сподіватися на взаємовигідність, оскільки в процесі вступу країни-члени чекають від країни-кандидата значних поступок на свою користь. Тому за таких умов першочерговим завданням України під час цих переговорів є мінімізація таких поступок та максимальне відстоювання національних інтересів.

Якщо з питань умов доступу до ринків формально може йти мова про певну симетрію змін (Україна полегшує доступ на свої ринки, але водночас отримує кращі умови доступу на зовнішні ринки), то щодо змін загальних умов господарювання всі поступки бере на себе Україна, оскільки не можна вимагати від країн-членів СОТ зустрічних поступок, не будучи членом СОТ.

Нині все ще не проведено комплексної оцінки наслідків приєднання України до СОТ. Звісно, така оцінка є досить складним завданням, оскільки вона, зокрема, передбачає такі складові елементи й аналітичні, прогнозні операції: оцінку наслідків для тисяч товарних груп; оцінку міжгалузевих ефектів; оцінку з урахуванням майбутніх змін законодавства, тарифів і методів регулювання зовнішньої торгівлі з урахуванням вимог СОТ.

Наявні приблизні оцінки свідчать, що загальний вплив змін для економіки України не буде катастрофічним, проте для окремих секторів збитки від зростання конкуренції з імпортом можуть виявитися доволі драматичними. Варто заважати на те, що незначний ефект від зміни зовнішньоторговельних тарифів пов'язаний зі стратегічною помилкою України, яка вже суттєво знизила рівень митних тарифів і провела їхню уніфікацію поза результативними, підсумковими переговорами із СОТ. Це суттєво послаблює переговорну позицію нашої держави, оскільки звужує поле можливих маневрів і поступок. Проте існуючі ідеї щодо розрахунку такого характеру не враховують такий важливий аспект, як зміни в механізмах регулювання й нормативній базі, які Україні доведеться внести за вимогою партнерів на переговорах щодо вступу до СОТ. Загалом на переговорах про вступ країни до СОТ висувуються умови двох головних типів: умови щодо доступу на ринки товарів, послуг, капіталу і загальносистемні вимоги до зміни умов господарської діяльності всередині країни. В Україні найбільш інтенсивно обговорюються саме умови доступу – перелік «зв'язаних» тарифів, зобов'язання щодо доступу іноземців на ринок послуг. Проблеми змін законодавчої й нормативної бази аналізуються меншою мірою. Однак цей аспект має досить важливе значення, оскільки приєднання до СОТ зумовить обмеження інструментальних можливостей України у сфері активної державної економічної й промислової політики.

Висновки: Наслідки вступу України до СОТ будуть суттєво розрізнятися для окремих галузей. Переважним чином негативні наслідки від вступу до СОТ проявлятимуться в наукомістких і високотехнологічних секторах, а позитивні – у галузях, орієнтованих переважно на експорт. Вироблення позицій на переговорах у різних секторах економіки вимагають попереднього економічного і політичного рішення про стратегію їхнього розвитку.

Джерела та література

1. Мельник Т., Куринська О. Шляхи удосконалення нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі України за умов вступу до СОТ // Економіст. – 2004. – №6. – С. 76–80.
2. Осика С., Оніщук О., Осика А., Пятницький В., Штефанюк О. Інституціональні та процедурні механізми системи ГАТТ / у регулюванні світової торгівлі. – К.: УАЗТ, 2000. – 288с.
3. Осика С., Пятницький В. Світова організація торгівлі - відкриті двері на шляху інтеграції України у світовий економічний простір // Вісник УАДУ. – 1999. – №3. – С.78–85.
4. Пода Т.О. Врегулювання суперечок в СОТ // Зовнішня торгівля. – 2006. – №3 (26). – С. 18–24.
5. Пятницький В. Стратегії розвитку торгівлі в контексті вступу України до СОТ // Вісник КДТЕУ. – 1999. – №3. – С. 3–10.